

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Poznaniu

WIELKOPOLSKA
REGION

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

WIELKOPOLSKIE
MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

POZnań*
*Miasto know-how

Wypędzeni 1939

*Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy
Warsztat muzealny dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej
Oferta edukacyjna towarzysząca wystawie Wypędzeni 1939...*

*Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Hipolita Cegielskiego w Gnieźnie
13 października 2016 – styczeń 2017*

*Współorganizatorzy:
Związek Miast Polskich
Fundacja Konrada Adenauera
Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej
Muzeum Walk Niepodległościowych w Poznaniu
Miasto Poznań
Województwo Wielkopolskie*

Prowadzący: Dr Jacek Kubiak, autor filmu „Jasnowłosa prowincja” (2009, wspólnie z Klausem Salge) oraz wystawy „Wypędzeni 1939...” (wspólnie z Małgorzatą Schmidt i Januszem Zemerem), dziennikarz i historyk, zajmujący się m.in. tematyką regionalną.

Adresaci: Warsztaty stanowią propozycję edukacyjną dla uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, gdzie wpisują się w realizację podstawy programowej z przedmiotów: historia, język polski. Z kolei dla uczniów gimnazjum mogą być tematem projektu realizowanego na lekcjach historii po egzaminach gimnazjalnych i po zakończeniu realizacji podstawy programowej z historii. Na lekcjach języka polskiego w gimnazjum tematyka warsztatów może być pomocna w zakresie tworzenia kontekstu historycznego dla literatury wojennej

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Poznaniu

WIELKOPOLSKA
REGION

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

WIELKOPOLSKIE
MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

POZnań*
*Miasto know-how

oraz pracy z różnymi tekstami kultury. Dla omawiania tematyki wysiedleń i deportacji w kontekście etycznym z pewnością przestrzeń znajdzie nauczyciel etyki. Zarówno dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych jak i gimnazjum warsztaty mogą być inspiracją do podjęcia pracy badawczej na temat tej formy represji i przygotowania narracji na temat historii rodzinnej lub lokalnej.

Czas: 45 – 150 min.

(Czas trwania spotkania do uzgodnienia z nauczycielem/opiekunem grupy)

Miejsce: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Hipolita Cegielskiego w Gnieźnie

Część 1: Poznawanie ekspozycji

Czas: 25-45 min.

Cele: uczniowie poznają przebieg wysiedleń, warunki panujące w obozach przejściowych, do których trafiali wysiedlani Wielkopolanie.

Przebieg zajęć:

- Uczestnicy zostają podzieleni na grupy.
- *Emocje towarzyszące wysiedlanym.*

Grupy otrzymują zadanie zapisania na kartce kilku słów-haseł, oddających ich zdaniem najlepiej emocje i przeżycia osób, które znajdują się w sytuacji opisanej tytułem: *przesiedlenie, deportacja, ucieczka*. Czas: kilka minut.

- Następnie grupy zwiedzają ekspozycję. Każda z grup ma za zadanie wybrać spośród wymienionych haseł jednego i znaleźć w ekspozycji

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Poznaniu

WIELKOPOLSKA
REGION

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

WIELKOPOLSKIE
MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

POZnań*
*Miasto know-how

fotografii, która najlepiej ten stan, czy emocje odzwierciedla. (Wyboru można też dokonać na podstawie *slide show* z fotografiami).

- Grupa, stojąc obok wybranej fotografii, prezentuje swój wybór pozostałym uczniom, uzasadniając go.

Komentarz: Wybór fotografii oraz przedstawienie argumentacji może stać się przyczynkiem do podjęcia dyskusji na temat deportacji oraz samej dokumentacji fotograficznej oraz postawienia pytania o deportacje w ich historiach rodzinnych.

- *Pakujemy walizkę.*

Do waszego domu przyszli Niemcy, dali wam na spakowanie 15 minut, możecie zabrać 3-5 rzeczy. Zdecydujcie, co zabierzecie i spakujcie walizkę lub tobołek. Każda z grup ma przed sobą prześcieradło, symbolizujące tobołek, w który wysiedlani pakowali swój dobytek, lub karton symbolizujący walizkę. Do nich grupy wrzucają kartki z odpowiedziami.

Grupy opowiadają o tym, co spakowały i jakie emocje im wówczas towarzyszyły.

Komentarz: Odpowiedzi będą różne. Każdą z tych odpowiedzi należy w dyskusji z uczestnikami skomentować, odnieść do stanu faktycznego: co rzeczywiście wolno było wziąć, co usiłowali przemycać wysiedlani Polacy, co mogło być ważne i przydatne w życiu na wysiedleniu.

W tych ćwiczeniach – trzeba to podkreślić - nie ma dobrych lub złych odpowiedzi. Chodzi o spontaniczne skojarzenia, aktywizujące emocje. Uczestnicy kierują się swoją intuicją oraz dostępną im wiedzą życiową, a także wyobrażeniami, jakie mogą powstawać, gdy w mediach obserwują podobne

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Poznaniu

WIELKOPOLSKA
REGION

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

WIELKOPOLSKIE
MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

POZnań*
*Miasto know-how

wydarzenia w dzisiejszym świecie (wydarzenia na Ukrainie, uchodźcy z Bliskiego Wschodu). Być może w pamięci rodzinnej wielu uczestników obecne są podobne przeżycia (opowieści dziadków i pradziadków z czasów wojny i przymusowych migracji).

Podsumowując: celem ćwiczeń jest wyrobienie w uczestnikach osobistego stosunku do tematu wysiedleń i deportacji, osadzenie tematu w dostępnych im wyobrażeniach i emocjach, wydobycie ogólnoludzkiego, uniwersalnego znaczenia pojęcia „wypędzenia”, a zarazem przygotowanie do udziału w drugiej części zajęć.

Część 2: Poznawanie tematu deportacji i wysiedleń

Czas: 20-90 minut

Cel: Wzbogacenie kompetencji historycznej, pobudzenie refleksji o wypędzeniach w historiach rodzinnych i lokalnych oraz przymusowych migracjach w świecie współczesnym.

Pogłębieniu tematu posłużą prezentacja materiałów filmowych oraz dyskusja.

Przebieg zajęć:

- Wprowadzenie: kilkuminutowa prelekcja o specyfice okupacji w Wielkopolsce i na ziemiach wcielonych do Rzeszy.
- Część filmowa:
 - Wariant 1(90 minut): Projekcja filmu „Jasnowłosa prowincja” (czas trwania 75 min). Jest to opowieść o losach: Zwi Steinitza- Żyda, wysiedlonego wraz z rodziną w 1939 r. z Poznania, Henryka Jaszcz-

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Poznaniu

WIELKOPOLSKA
REGION

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

WIELKOPOLSKIE
MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

POZnań*
*Miasto know-how

Polaka, który trafił wskutek wysiedlenia rodziny z Poznania do Ostrowca Świętokrzyskiego, gdzie przystąpił do AK, oraz Dietera Bielensteina, z niemieckiej rodziny, żyjącej do 1939 r. w Mitawie na Łotwie, osiedlonej na polskim mieniu w Poznaniu.

Po projekcji próba odpowiedzi na pytanie: która historia lub która scena najlepiej oddaje sytuację psychologiczną i emocjonalną osób wysiedlanych czy deportowanych. Porównujemy los polski, żydowski i niemiecki.

- Wariant 2 (co najmniej 20 minut): Projekcja wybranego odcinka (lub odcinków) serialu TVP „Wypędzeni 1939...” (Odcinki mają po 12 minut). Wymiennie: projekcja relacji video świadka historii.

Po projekcji krótka dyskusja na temat: która z relacji świadków historii w serialu najlepiej oddaje sytuację osób wysiedlanych.

Podsumowanie zajęć:

- Krótka prezentacja wydawnictwa multimedialnego pt. *Jasnowłosa prowincja. Warthegau*. Wydawnictwo poświęcone jest realiom życia w okupowanej Wielkopolsce.
- Karta pracy - uczniowie wypełniają na zakończenie warsztatów lub w szkole na zajęciach podsumowujących warsztaty.

Komentarz: Egzemplarze wydawnictwa zostają przekazane uczestnikom lub ich opiekunom jako propozycja pogłębienia wiedzy o epoce okupacji niemieckiej na ziemiach wcielonych do III Rzeszy.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Poznaniu

WIELKOPOLSKA
REGION

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

WIELKOPOLSKIE
MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

POZnań*
*Miasto know-how

SŁOWNICZEK:

„Ziemie wcielone do Rzeszy” – zachodnie i północne terytoria II Rzeczypospolitej, włączone jesienią 1939 bezpośrednio do Rzeszy (w odróżnieniu do Generalnego Gubernatorstwa, które było administracyjnie odrębnym tworem).

Warthegau, Wartheland – prowincja Rzeszy, utworzona w 1939 r. z Wielkopolski, części ziemi łódzkiej i Kujaw. Jej zarządcą był Arthur Greiser, Gauleiter i Namiestnik Rzeszy.

„Heim ins Reich”, „powrót do ojczyzny” – akcja przesiedleń Niemców etnicznych ze wschodu, osadzanych na mieniu deportowanych obywateli polskich.

Materiały uzupełniające przygotowanie do warsztatów lub ich omówienie w szkole znaleźć można na stronie WWW.wypedzeni1939.pl